

VICTORIA SAENZ

Identitats cantades

Ha de quedar clar que el valencià és encara una llengua postergada, o pitjor, perseguida, ens la volen acorralar al reducte folklòric; i no, aquí hem acudit a manifestar-nos per la unitat de la llengua. O ens recobrem en la nostra unitat, o serem destruïts com a poble. O ara, o mai.

OBRINT PAS, «Fuster 82/02»

«Fuster 82/02» és la primera cançó del CD/DVD d'Obrint Pas, *En moviment!* (Propaganda pel fet!, 2005), un disc que va estar entre els vint més venuts a Espanya durant dos mesos després del seu llançament el novembre del 2005. Va ser l'única obra a la llista produïda per una discogràfica independent i, encara més important, en valencià. Considerant l'oberta discriminació del govern espanyol contra la llengua catalana, especialment al País Valencià, va ser una gesta realment sorprenent. En Carles Tenesa, mànager a Propaganda pel fet!, comentava:

Mai no ens havíem imaginat que el disc d'uns valencians editat per uns manresans compartís llista amb U2, Coldplay i Estopa... Hi ha una part important de la societat interessada en un producte que nosaltres considerem una eina cultural (Vidal, 2006).

Victoria Saenz treballa actualment en la seua tesi de doctorat en el marc del Departament d'Estudis Ibèrics de la Universitat de Stanford, sota la direcció de Joan Ramon Resina. Aquesta mirada externa, com a ciutadana dels EUA que és, presenta un interès particular per copsar el ressò d'un fenomen cultural tan vigorós com el de la música en català

Obrint Pas ha reclamat la seva identitat tant catalana com valenciana mitjançant l'ús de la llengua i la incorporació de música valenciana tradicional en el seu estil de ska-reggae. El grup, format el 1993 i dissolt el 2014, es va posicionar com el més influent en l'actual panorama musical en llengua valenciana pel seu estil i dedicació a la llengua («Obrint Pas»). Cantar en català va fer la seva carrera molt més complicada (no van poder actuar a la seva pròpia ciutat durant quinze anys —«Dies i dies»—). No obstant això, es van mantenir fermes en la seva decisió. Xavi Sarrià, el cantant del grup, diu:

Vivim en una societat on els drets lingüístics d'una part molt important d'aquesta són sistemàticament vulnerats. Per tant els qui cantem en aquesta llengua, per força, fem un acte de militància. Ens obliguen a estar constantment reivindicant els nostres drets i la nostra dignitat col·lectiva (González Collantes, 2008: 199).

En moviment! sorgí de l'enregistrament d'un concert del 30 d'abril del 2005 en homenatge a Ovidi Montllor, «la veu crítica i autocrítica» de la Nova Cançó, que va viure una vida d'inestabilitat econòmica com a artista pel seu desig de posicionar-se políticament (Ventura, 2015: 13). Tant Ovidi com Fuster van ser reconeguts pel seu compromís amb el projecte cultural dels Països Catalans durant l'època de Franco, treballant per restaurar la conscienciació de la identitat cultural valenciana de base catalana. El fet que Obrint Pas referenciï ambdues figures demostra el compromís del grup amb la seva identitat valenciana, al mateix temps que s'identifiquen amb la identitat cultural i política de Catalunya. De fet, defensen obertament la independència: el 2010, una de les seves cançons més famoses, «La flama», va ser triada per fer un *lip dub* «per la independència de Catalunya i la resta dels Països Catalans»; amb 5.771 participants, el vídeo —*Lip Dub - Independence of Catalonia (La flama - Obrint Pas)*— va batre el rècord mundial de participació en un *lip dub*, segons la World Records Academy.

El fet que aquesta cançó del grup valencià fos triada pel *lip dub* en suport de la independència de Catalunya demostra la complexa interconnexió de la identitat col·lectiva catalana, tant en el marc dels Països Catalans com en relació amb la independència de Catalunya. De fet, el meu primer contacte amb la música en català va ser en un de concert de ZOO, un grup valencià, a la 16a Festa per la Llibertat d'Òmnium Cultural a prop de l'Arc de Triomf de Barcelona, com a part de la celebració de la Diada del 2015. ZOO estan fortament influenciats per Obrint Pas i graven amb la mateixa discogràfica. En aquell moment, jo encara no parlava català, però em vaig convertir en una fan de ZOO igualment, en part pel seu estil hip-hop

i, sobretot, per la poderosa i inoblidable connexió amb els assistents que van crear durant el concert. Mai no havia estat tan conscient de la força unificadora que té la música a l'hora de lluitar per un objectiu social o polític, especialment entre la població jove, com ho vaig ser en aquell concert, i em va empènyer a emprendre aquest projecte. Aviat vaig descobrir, quan vaig topar amb artistes (i posteriorment llibres) de la Nova Cançó, que en la història de Catalunya, la música ha tingut un paper molt important en els moviments polítics i socials. Vaig sentir que hi havia lliçons a aprendre, i vaig decidir explorar i comparar els dos períodes, considerant que Catalunya torna a estar en un període on aspira a un autogovern que funcioni per a la seva gent. La música, com va passar a l'època de Franco, continua tenint-hi un paper fonamental.

En aquest article, analitzaré el rol que diversos artistes valencians han tingut en el panorama musical català des de la Nova Cançó fins avui, per veure com han contribuït a la construcció d'una identitat col·lectiva catalana. Per fer-ho, primerament oferiré una definició més comprensible dels Països Catalans, enfocant-me especialment en el País Valencià, que ha contribuït significativament al panorama musical català tot i (o possiblement a causa de) l'intens anticatalanisme present en alguns àmbits de la societat i la política valencianes. Seguiré amb una visió general de diversos artistes de cada època, centrant-me en la seva projecció i reconeixement a Catalunya, i acabaré analitzant el paper d'aquests artistes en el panorama musical català, i què ens diu sobre la construcció de la identitat col·lectiva catalana. Utilitzaré com a base de la meua anàlisi la teoria de Manuel Castells sobre la construcció i expressió de la identitat. La temporalitat i la fluïdesa de la influència dels grups musicals en la societat m'ajuden a identificar el caràcter fluid, en constant evolució, de les mateixes identitats, ja siguin col·lectives o individuals.

Els Països Catalans varen ser definits per Fuster com una «il·lusió de l'esperit», a la qual va dedicar gran part de la seva obra. Fuster sabia que totes les nacions eren una il·lusió de l'esperit basat en certs vincles culturals, lingüístics o històrics (Furió, 2015-2016: 127), i els Països Catalans comparteixen segles d'història, resultants en una llengua i una cultura compartida. Malgrat tot, molta gent dels Països Catalans no dona gaire importància a la idea de crear un projecte comú basat en vincles polítics o culturals, però el govern central espanyol ho ha considerat, sens dubte, una amenaça seriosa. Des de la Transició, hi ha hagut una «brutal ofensiva» per evitar la unitat dels Països Catalans, i s'ha fet específica a la Constitució la prohibició que les comunitats autònomes creïn federacions. Durant els últims trenta anys, els governs autonòmics de les Illes Balears i el País Valencià, en mans del Partit Popular, han creat amb èxit sentiments anticatalanistes i han posat

nombrosos obstacles per a la cooperació interregional, promovent la idea d'una Catalunya imperialista (Furió, 2015-2016: 125). L'intercanvi cultural s'ha mantingut fort, de totes maneres, com es pot veure amb la gran quantitat d'artistes de diferents Països Catalans que han tingut un paper destacat en l'escena musical popular de Catalunya, com Maria del Mar Bonet, Raimon, Antònia Font i ZOO. Més recentment, la importància del procés independentista de Catalunya està afegeint complexitat a la qüestió dels Països Catalans, forçant la gent a considerar el paper que la identitat catalana compartida hauria de tenir en el desenvolupament cultural, social i polític de i entre els altres Països Catalans.

Abans de la Guerra de Successió Espanyola, la identitat valenciana es basava en la marca catalana de referències i confluències (Viciano, 2015-2016: 145), però aquesta regió és especialment complexa perquè va ser colonitzada tant per immigrants catalans com aragonesos a principis del segle XIV, formant el que ha seguit sent un país nacionalment heterogeni. Aquest caràcter heterogeni va ser reforçat pel fet que els aragonesos i els catalans no es van barrejar; van viure en regions separades amb diferents tipus de sistemes socials i econòmics. Com que hi va haver més immigració de Catalunya als segles XV i XVI, el caràcter català de la regió era més accentuat, amb el català com a llengua oficial fins a la Guerra de Successió, quan els sentiments anticatalanistes van créixer per tot Espanya (Fuster, 1964: 31-36). A diferència de Catalunya, però, no hi havia un fort desig col·lectiu de mantenir la identitat catalana de la regió. A *Nosaltres, els valencians* (1962), Fuster critica l'apatia i la inèrcia de la societat civil valenciana, amb l'objectiu de combatre-les:

Encara quedem valencians, molts valencians, cada dia més, que no volem resignar-nos a perdre la nostra entitat individuada, que no volem deixar d'ésser el poble que som, que no volem cedir a la dissolució ni a la indiferència. El meu llibre ha polaritzat, per un instant, aquesta tibantor interna. Ni que només fos per a això, ja valia la pena d'haver-lo escrit (Fuster, 1964: 10).

Fuster argumentava que mantenir-se en el marc dels Països Catalans era una «obligació moral» i una «precaució salvadora» (Fuster, 1964: 160) perquè la unitat «és l'únic camí que ens queda, si volem subsistir com a poble: valencians, "catalans" i balears» (Fuster, 1964: 161). Amb aquesta obra i l'emergència de la Nova Cançó, hi va haver una revolució cultural al País Valencià a principis de la dècada dels seixanta que reconeixia la identitat regional dins un marc català i demostrava la receptivitat que el País Valencià té pels moviments culturals i polítics provinents de Catalunya (Muñoz, 2015-2016: 134-135). La Nova Cançó va sorgir a Catalunya,

però va ser una eina significativa per crear conscienciació de la identitat cultural catalana compartida entre tots els Països Catalans, i va esdevenir «l'instrument millor i més important que la llengua i la cultura catalanes han trobat en la seva tasca difícil, heroica i penosa de supervivència, de renaixement i d'expansió pública» (Garcia-Soler, 1976: 22). Cap altre fenomen ha tingut una influència comparable als Països Catalans sota Franco i durant la Transició.

Tot i que la Nova Cançó se situava a Catalunya, un dels artistes més importants del moviment, Raimon, era del País Valencià. La seva primera cançó, «Al vent», és considerada «la mare de totes les cançons» en l'escena musical contemporània en llengua catalana. Va ser escrita el 1959, quan la llengua i la cultura catalanes estaven lluitant per sobreviure a l'intent d'etnocidi franquista. No es va presentar en públic fins al 1962, en una competició literària en un bar de València. Fuster, que estava present en aquesta actuació, la va descriure com «una cançó amb nervi i gràcia», tot i estar composta d'«uns versets rudimentaris i innocents», i va afegir, en referència a Raimon i la seva cançó: «Abruptament revelats, obrien una porta a l'esperança. Per a la llengua» (Salicrú-Maltas, 2010: 57). La cançó oferia esperança i servia com a prova que les noves generacions, com la de Raimon, estaven fent un esforç considerable per contribuir a la inestable identitat lingüística i cultural en temps de la dictadura. Després d'aquesta actuació, Fuster va decidir introduir Raimon als Setze Jutges, i a partir d'aquell moment, Raimon va iniciar la seva carrera com a artista. Una vegada va començar a gravar, el seu triomf a Catalunya va ser rotund, i ràpidament es va convertir en un dels músics més sol·licitats a les ràdios locals (Fuster, 1988: 29), una demostració del desig de la gent d'escoltar música en la seva pròpia llengua i de la identitat catalana compartida entre regions.

Tot i tenir artistes d'arreu dels Països Catalans, la Nova Cançó se centrava a Barcelona perquè Catalunya tenia un suport més fort per produir i protegir la cultura catalana que els altres Països Catalans (Biosca, 2008: 44). Per exemple, Raimon diu: «Primer Barcelona, i després tot Catalunya, m'han fet com el cantant que soc. Quan vaig començar a cantar no hi havia cap ciutat que pogués aguantar un cantant professionalment.» De totes maneres, també deixa clar que la seva carrera va ser un esforç per contribuir a tots els Països Catalans: «Volia contribuir d'alguna manera a la cultura catalana que m'havia estat negada, perquè jo havia anat a escola en castellà, però en canvi en posar-me a fer cançons em van sortir en el català de Xàtiva» (Martí, 2013: 37). Raimon va iniciar la seva carrera a Catalunya, però mai no va perdre la seva identitat valenciana, tal com evidencia la seva participació en actes específicament valencians, com un concert del 1981 en solidaritat amb Fuster

després que uns extremistes anticatalans van posar dues bombes a casa seva. Raimon justificava d'aquesta manera la seva participació en l'acte: «Ens hem mobilitzat perquè volem treballar per la cultura del País Valencià, que Fuster representa d'una manera brillant i decisiva» (Mansanet, 2010: 74). Lluís Llach també va tocar en aquesta manifestació i va saludar al públic abans de l'actuació dient que venia «dels Països Valencians del Nord» (Mansanet, 2010: 73). Un altre artista que també va tocar en aquest acte va ser Ovidi Montllor, una figura central de la Nova Cançó i un obert defensor de la identitat valenciana-catalana.

Originari d'Alcoi, Ovidi Montllor és un dels artistes més citats, admirats i versionats de la discografia catalana moderna, amb cançons reivindicades per grups i cantants de tots els estils, així com líders socials i polítics (Vilarnau, 2015: 8). Com Raimon, Ovidi va trobar la seva llar com a artista a Barcelona. Una vegada va dir: «La veritat és que m'ho passo molt malament quan he d'estar temps fora de Barcelona, molt malament. [...] A l'únic lloc on no em passa és a Alcoi» (Tormo, 2015: 126). Ovidi va ser un admirable contribuïdor a la cultura dels Països Catalans; va actuar en cada Canet Rock dels anys setanta i va produir una considerable col·lecció de discs, tot i el fet que no va poder gravar cap disc durant els vuitanta: en els quinze anys previs a la seva prematura mort el 1995, no va poder enregistrar cap àlbum (Mansanet, 2010: 155). També va contribuir al món de la poesia, del cinema i del teatre, i en el llibre *Ovidi Montllor, un obrer de la paraula* (2015) se'l descriu com a «patrimoni cultural universal» (Tormo, 2010: 15).

Ovidi va treballar sense pausa perquè, en les seves pròpies paraules, aspirava «a dejar algo aprovechable para las próximas generaciones» (Montllor, 2016: 12). Mentre que Ovidi és un dels artistes més homenatjats en l'escena de la música popular catalana i hi ha un col·lectiu de música valencià amb el seu nom, Lluís Llach diu que el tractament que va rebre Montllor prèviament a la seva mort per part de les institucions de l'Espanya democràtica, «més que un escarni és un assassinat» (Mansanet, 2010: 155). La consciència lingüística i nacional d'Ovidi i la seva perspectiva ideològica van quedar encapsulades en una cançó del 1979 que va dedicar a Fuster (Mansanet, 2010: 141). Aquesta cançó, «Cançó del cansat», mostra que, tot i la importància de la seva obra per a tots els Països Catalans, Ovidi, igual que Raimon i Fuster, sempre tenia present la seva herència valenciana:

Quede clar, també, que són covards,
tots els qui obliden les arrels.
Seran branca d'empelt en altres prats.
I en la mort, rellogats dels estels.

És ben trist encara avui parlar,
i posar al seu lloc una història.
Fins ací ens heu fet arribar.
De tan grossa raó, naix la glòria.

I torne a repetir: sóc alcoià.
Tinc Senyera on blau no hi ha.
Dic ben alt que parle català
i ho faig a la manera de València.

El seu projecte i la seva dedicació a la seva cultura fa que Ovidi sigui molt més que un representant de la Nova Cançó: segons la seva filla, és un símbol «dels valors del que encara resta per construir» (Montllor, 2016: 14).

Ovidi i Raimon van ser dos dels artistes més influents de tota la Nova Cançó, però hi va haver molts altres artistes i grups valencians que també varen fer importants contribucions, i m'agradaria repassar-ne un d'últim que trobo especialment valuós, ja que de certa manera uneix la generació de la Nova Cançó amb avui: Al Tall. Al Tall és un grup de música folk que es va formar el 1975, en un moment d'efervescència cultural i cívica, quan hi havia un augment de diversitat d'estils i gèneres musicals al País Valencià. També era el moment en què moltes institucions d'història i llengua reconeixien obertament el caràcter català de la regió (Mansanet, 2010: 54; 60). Fuster diu que sent capaços de sintetitzar «les nostres reivindicacions col·lectives més urgents, van establir uns contactes amb el poble que ni els intel·lectuals ni els polítics no tenien al seu abast» (Fuster, 1978: 7). Al Tall entenien el poder de les cançons, i van esdevenir increïblement influents a tots els Països Catalans. Xavi Sarrià, d'Obrint Pas, els esmenta com els seus mestres:

Al Tall han estat uns mestres per a nosaltres. Per la part musical, perquè van vestir de modernitat la tradició musical valenciana, i per la part social, perquè han tingut un gran compromís amb el seu poble i han estat altaveu d'una forma d'entendre el país, de recuperar la pròpia història, d'alliberar-nos de certs prejudicis en una situació tan complicada com la que es viu al País Valencià (Vilarnau, 2012: 35).

Per tal de lluitar contra la lenta desaparició de la música folk, Al Tall van decidir crear la Fonoteca de Materials el 1998.

[La Fonoteca és] una recopilació sonora de la música tradicional valenciana acompanyada d'estudis i anàlisis. Els materials han sigut recopilats i gravats directament dels intèrprets naturals. [...] Junt al seu valor com a arxiu sonor, [...]

té evidentment una intenció protectora i de conscienciació respecte de la importància i riquesa de les nostres tradicions (Institut Valencià de Cultura, 2014).

Al Tall sabien que si la cultura tradicional no es permetia evolucionar per tal de mantenir la seva influència, estaria condemnada a una desaparició lenta i progressiva, i, en les paraules de Raimon, «Qui perd els orígens perd la identitat» (González Collantes, 2008: 57). Al Tall van ser reconeguts per la seva feina fins i tot fora dels Països Catalans: després de tocar en un festival de música folk a França el 1980, van ser elogiats per crítics francesos: «Al Tall és de debò un dels millors exemples del ressorgiment de la música tradicional» (Mansanet, 2010: 66). Per la seva contribució a la recuperació de la música, llengua i cultura dels Països Catalans, la Generalitat de Catalunya els va donar la Creu de Sant Jordi el 1988 (Mansanet, 2010: 123).

Al Tall no només volien preservar la música tradicional valenciana, sinó que també eren defensors oberts de la llengua catalana. «Tio Canya» (1976) és una de les seves cançons més famoses, una exhortació per defensar la identitat lingüística utilitzant la personificació de la dignitat d'una llengua oprimida, el tio Canya (Pujadó, 2000: 88). A la cançó, el tio Canya és un vell home d'un poble que només ha estat a la ciutat de València tres vegades, on «aguantà totes les burles» per no saber expressar-se «en llengua de forasters». El tio Canya té un fill que va a l'escola, amb «ulls oberts, camisa nova, / però molt més va obrir els ulls / el xiquet del tio Canya / quan va sentir aquell mestre / parlant de manera estranya». A l'escola, el noi té por de parlar i pateix durs càstigs i renys per no parlar castellà. La cançó segueix explicant que «cròniques del carrer diuen / d'uns nets que té el tio Canya / que són metges a València» i «professors i gent lletrada» que «quan a estiu venen al poble / visiten el tio Canya / i el pobre vell se'ls escolta / parlant llengua castellana». Tanmateix, els besnets del tio Canya «mai parlen en castellà, / com han après dels seus pares, / sinó com la gent del poble, / la llengua del tio Canya». La cançó és una jota i «tingué una inusitada transcendència pel seu contingut èpic, social, reivindicatiu i revelador d'una realitat colpidora que evoca el procés de substitució lingüística» (Mansanet, 2010: 138). És representativa del treball d'Al Tall; mostra com «han engegat totes les resistències possibles i impossibles: lingüística, cultural i també política», i com han provocat que l'impacte de les seves obres siga comparable al de Fuster, perquè van «fer possible un país imaginable» (Mansanet, 2010: 5; 7). Al Tall evidencien l'enfortiment de la música en català; van contribuir a «la recuperació dels senyals d'identitat que tants valencians cerquem» (Mansanet, 2010: 43). Aquests senyals d'identitat, basats en la marca catalana, d'alguna manera es comparteixen entre tots els Països Catalans, encara que cada regió sigui única. Per a

una millor comprensió del significat d'aquests senyals, mostraré una petita anàlisi general de la teoria de Manuel Castells sobre la identitat col·lectiva.

Quan s'intenta adquirir una millor comprensió de la construcció i l'expressió d'una identitat col·lectiva, pot ser útil mirar com la identitat es relaciona amb altres: al cap i a la fi, les identitats no es poden expressar per si mateixes, sinó en constant diàleg amb les altres. Castells reflexiona sobre aquest tema en la seva obra *The Power of Identity [El poder de la identitat]*, basant la seva teoria en l'holisme, el multiculturalisme i l'obertura (Stalder, 2006: 2). L'autor se centra en els aspectes col·lectius de la construcció de la identitat i en la seva expressió, subratllant-ne tres formes: identitat legitimadora, identitat de resistència i identitat de projecte. La primera, la identitat legitimadora, és «introduïda per les institucions dominants de la societat per estendre i racionalitzar la seva dominació *vis à vis* als actors socials» (Stalder, 2006: 8). Aquest tipus d'identitat genera una societat civil la qual, segons Castells, no ha de tenir connotacions positives necessàriament. De fet, per a alguns pensadors, com Foucault o Sennett, una societat civil implica la «dominació i legitimització internalitzada d'una identitat imposada, indiferenciada i normalitzada» (Stalder, 2006: 9). La segona identitat és la identitat de resistència, generada per

aquells actors que estan en posicions devaluades i/o estigmatitzades per la lògica de la dominació, aquells que construeixen trinxeres de resistència i de supervivència sobre les bases de principis diferents de, o oposats a, aquells que impregnen les institucions de la societat (Stalder, 2006: 8).

Aquest tipus d'identitat resulta en comunes o en comunitats que construeixen

formes de resistència col·lectiva contra una opressió que, d'altra manera, seria insuportable, normalment en les bases d'identitats que eren aparentment, clarament definides per la història, geografia o biologia, feien fàcil essencialitzar els límits de la resistència (Stalder, 2006: 9).

Finalment, hi ha la identitat de projecte, generada per actors socials que, «partint dels recursos culturals de què disposen, construeixen una nova identitat que redefeix la seva posició en la societat, i fent-ho, busquen la transformació de tota l'estructura social»; ofereix el feminisme com un exemple d'aquesta forma (Stalder, 2006: 8). Pel que fa a la resta de l'anàlisi, em centraré en aquestes dues últimes formes d'identitat. M'agradaria assenyalar el principi de l'exclusió de la identitat de resistència en contrast amb la identitat de projecte, que busca incloure més actors assumint el risc de perdre alguns marcadors identitaris per tal de ser més inclusius.

Durant la Nova Cançó i en els anys posteriors, la identitat catalana als Països Catalans era òbviament de resistència, ja que, històricament, havia estat en una posició de devaluació i estigmatització per part del govern espanyol, «privat de les seves llibertats bàsiques» (Tresserras, 2010: 62). Els artistes que van cantar per defensar la identitat catalana estaven, com diu Castells, «construint trinxeres de resistència i supervivència» basades en el que els diferenciava: la llengua. Els tres artistes que acabo de descriure (Raimon, Ovidi Montllor, Al Tall) van treballar conscientment pel País Valencià, els Països Catalans i la seva cultura i llengua, d'acord amb la idea de Castells d'una identitat de resistència. Tota la Nova Cançó es basava en aquest ideal, amb artistes de cada país català adonant-se que necessitaven resistir l'intent de destrucció de la seva identitat cultural i lingüística. Per aquest motiu, Raimon va voler contribuir a la cultura catalana, Ovidi va voler deixar alguna cosa per a les futures generacions i Al Tall van decidir crear la Fonoteca de Materials.

Atès que la idea de la construcció i l'expressió de la identitat valenciana era de resistència, només se centrava en les seves arrels catalanes, tot i el caràcter plural de la societat valenciana: això es pot veure a *Nosaltres, els valencians*. Com a identitat de resistència, Fuster i aquests artistes van veure els Països Catalans com l'única trajectòria històrica i cultural plausible, «llur únic futur normal» (Fuster, 1964: 126), que els podia salvar com a valencians, si no volien patir «el buit social més absolut, el desert, el no-res» (Fuster, 1964: 181). Fuster admet que quan els valencians catalanoparlants parlen del País Valencià, s'obliden dels «altres valencians» perquè veuen la identitat catalana com «l'autèntica identitat de la regió», i els altres (castellans, aragonesos i murcians) com «un annex d'escassa importància». Reconeix que l'heterogeneïtat del País Valencià hauria de ser acceptada, tot i la «repugnància instintiva a prendre en consideració els factors heterogenis» (Fuster, 1964: 121), però és difícil quan no hi ha gaire assimilació i existeix una clara separació en la llengua, mentalitat i geografia (Fuster, 1964: 122). Fuster diu que els valencians catalans senten que el País Valencià és la seva nació, però que està construïda sense ells per la gent que no té interès en el que ser valencià implica, perquè la seva identitat valenciana és secundària respecte de la seva identitat espanyola (Fuster, 1964: 125). Pel que fa als valencians castellans, la idea del País Valencià «no vol dir res, o vol dir ben poca cosa»; més encara: «Dins de la comunitat regional ells se senten desplaçats i subalterns» (Fuster, 1964: 125).

Mentre la cultura catalana encara és una identitat de resistència —encara ha d'aconseguir el seu propi estat per defensar-la—, a Catalunya també s'ha convertit, per a alguns, en una identitat de projecte, la qual s'identifica amb posicions antiimperialistes que qüestionen l'*statu quo* i creu que es pot crear un millor model

de societats locals i globals, un model que és «obert, inclusiu, que vol comptar amb totes les aportacions, i basat en la voluntat col·lectiva de ser un subjecte amb capacitat per decidir per si mateix» (Tresserras, 2010: 63). Catalunya vol crear un nou país que pugui ser l'escenari principal per a les innovacions socials més avançades en democràcia, qualitat de vida, justícia i llibertat (Tresserras, 2010: 64), duent a terme una identitat de projecte. Al País Valencià la situació presenta certes diferències, ja que la identitat catalana segueix sent únicament de resistència, compartida pels catalans de Catalunya fins a cert punt, perquè també ha estat devaluada i estigmatitzada, però en difereix lleugerament perquè ha estat víctima d'una violència simbòlica i física més intensa des de dins. Vicent Flor escriu sobre aquest anticatalanisme violent —el blaverisme— al seu llibre *Noves glòries a Espanya*. El 2011, en una entrevista a *La Vanguardia*, Flor afirmava que el blaverisme al País Valencià era més present que mai en la política i les institucions valencianes (Enguix, 2011). Aquesta existència de l'anticatalanisme al País Valencià ha assegurat que grups contemporanis, com Obrint Pas, adoptin una postura similar a la dels artistes de la Nova Cançó, reclamant una identitat de resistència catalana.

Paral·lelament a aquesta reclamació de la identitat catalanovelenciana de grups com Obrint Pas, recentment podem observar una evolució del que vol dir ser valencià. En una altra entrevista amb *VilaWeb* del 2015, Flor declara la seva creença que la gent ha començat a adonar-se de l'extorsió i la corrupció que és una plaga per a la societat valenciana i que només beneficia alguns (Barnils, 2015). Aquest fet està incrementant la consciència cívica al País Valencià, independentment de la llengua, que ha donat lloc a un nou tipus d'identitat narrativa col·lectiva, una identitat de projecte, que se centra menys en els vincles culturals i lingüístics i més en el desig de crear una societat democràtica, justa i tolerant. Antoni Furió considera que aquesta nova identitat de projecte s'expressa en la «tercera via», una visió que pretén acceptar la hibridesa que sembla que és part de la identitat valenciana, encara que, en part, sigui per mitjà d'un rebuig o devaluació dels vincles culturals i lingüístics que el País Valencià comparteix amb els altres Països Catalans (Furió, 2015-2016: 126). La «tercera via» es podria entendre com una despolitització de la identitat, una circumstància ideal però actualment poc realista. La impossibilitat emergeix de l'extrem desequilibri de poder entre la identitat castellana, amb el suport de l'Estat central, i la catalana, en situació de perill.

Mentre un podria considerar la «tercera via» com a quixotesca, ZOO i altres grups de música valencians expressen cert optimisme en aquest canvi en la narrativa d'identitat col·lectiva: més enllà d'una expressió d'una identitat de projecte en les seves lletres, grups d'ambdues comunitats lingüístiques estan col·laborant quan

troben valors compartits. En una entrevista del 2015 amb *Enderrock*, Carles Soler, el cantant de ZOO, va dir que volia canviar l'etiqueta de l'escena musical valenciana de «música en valencià» a «música valenciana». Diu: «No estaria gens malament eixe canvi d'etiqueta. Considere que fa uns anys era més comprensible fer un discurs identitari al voltant de la música. [...] Però és un bon moment, pense, per començar a normalitzar l'escena valenciana» (Canela, 2015: 34). Això és especialment interessant, ja que tota l'obra del grup és en valencià, tot i tenir membres d'ambdues comunitats lingüístiques. Els valors compartits sota l'etiqueta a la qual Soler fa referència estan connectats amb la participació cívica que té com a objectiu crear una democràcia i una economia que funcioni i sigui justa. Aquest tipus d'apropament a la dualitat valenciana basat en una identitat de projecte compartida sembla que s'estigui expandint a Catalunya, evidenciat per la projecció i la popularitat de grups valencians, tant en llengua catalana com castellana. Argumentaré aquest punt analitzant dos grups que van ser els més populars en l'escena musical catalanista durant el meu treball de camp als Països Catalans l'estiu del 2016: *Aspenca*, un grup en llengua catalana, i *La Raíz*, un grup en castellà.

Amb una llarga carrera amb més de 500 concerts, *Aspenca* es va consolidar com un dels models valencians de fusió, reggae i música electrònica, amb un marcat component valencià, però també amb una perspectiva internacional (De Castro Rodríguez *et al.*, 2012). És un dels grups més famosos a Catalunya, que ha signat amb dues de les discogràfiques més importants a escala nacional a Catalunya: Èxits Management i Halley Records (Planagumà, 2016). El seu disc més recent es va llançar el 2015, *Tot és ara*, una continuació del seu estil i amb temes girant entorn d'un «missatge incisiu i crític» que forma part de «les senyes d'identitat que els han convertit en una de les bandes valencianes més reconegudes dins i fora del País Valencià» (*Aspenca*, 2017). La seva identitat de resistència compartida amb els catalanoparlants es mostra pel seu ús del català, consolidat amb la seva participació en la primera edició del Festival per la Llengua a Mallorca l'estiu del 2016. De totes maneres, també han demostrat una identitat de projecte compartida amb alguns grups valencians que canten en castellà, ja que han col·laborat amb *Green Valley* i *La Raíz*, grups que també es coneixen per les seves crítiques a la desigualtat social i la injustícia (*Aspenca*, 2017). Això mostra que més enllà de la identitat de resistència compartida amb catalans, hi ha un creixement d'identitat de projecte compartida pels valencians, independentment de la llengua, que busca reformar una societat que veuen plena d'injustícies.

M'agradaria donar un cop d'ull a la cançó «Música naix de la ràbia» (2015) per demostrar la identitat que *Aspenca* intenta comunicar i construir. La cançó comença amb la següent estrofa:

Vull il·luminar com un fanal i amplificar cada senyal
de la contracultura que naix des de baix i és silenciada, jo
vull fer la barricada amb l'Ovidi i Víctor Jara
i trencar l'apatia creixent amb guitarres al vent de matinada.

Vull ser l'altaveu i desfer les cortines de fum del poder,
vull ser allò que no es veu, l'alegria dels pobles que s'alcen valents.
Vull ser l'altaveu, no oblide les bombes a casa Fuster,
vull més, m'esmole les dents, Mandela i Allende com a referents!

El rebuig de les estructures de poder actuals és clar, amb l'expressió del desig de «desfer les cortines de fum del poder». Demostren la seva convicció que els seus sentiments i ideals s'estenen més enllà del País Valencià i dels Països Catalans, internacionalitzant el seu missatge amb referències a Víctor Jara, Mandela i Allende, i, en estrofes posteriors, a Malcolm X i Gramsci. Malgrat això, també fan referència a figures valencianes que van reclamar la seva identitat valenciana-catalana: Fuster i Ovidi. La fama d'Aspencat a Catalunya deixa clar que els catalans de Catalunya senten que aquest grup comparteix la seva identitat de resistència i de projecte: resistència per la seva identificació amb la comunitat lingüística i cultural catalana, i projecte per la crítica de les estructures de poder actuals i la percepció de la necessitat de crear un canvi a la societat. Aquesta mateixa identitat de projecte és compartida amb La Raíz, però està limitada a aquesta forma perquè La Raíz no comparteix l'estigmatització i la devaluació que els catalanoparlants històricament han patit.

La Raíz és un grup de rap i reggae amb una forta càrrega política, i actualment constitueix una de les bandes més populars de l'escena alternativa (*Enderrock.cat*, 2016). El 2016 va ser votat com a millor grup en llengua no catalana en la 16a edició dels Premis Enderrock (Premis Enderrock 2016). *Enderrock* és la revista de referència de l'escena musical en llengua catalana. A més a més, és una publicació catalanista que dona suport a la independència. Els Premis Enderrock reconeixen la feina i la trajectòria de grups dels Països Catalans i només tenen un premi per a grups no catalanoparlants. Normalment ha anat a parar a grups de Catalunya: La Raíz ha sigut el primer grup en la història dels premis que no era de Catalunya i no cantava en català.

La Raíz ha estat un dels grups més populars a Catalunya el 2016: van tocar davant de més de 20.000 persones al Canet Rock com a cap de cartell (Gendrau, 2016); és l'únic grup que no canta en català i que no és de Catalunya que ha estat convidat al festival mític. També va ser cap de cartell al concert de la Mercè del 2016 («Rock viu»). Finalment, van ser cap de cartell en la 20a Acampada Jove a Montblanc, un festival que té uns 20.000 assistents cada any i «és ara una cita imprescindible de l'estiu musical català, el punt de trobada de tota una generació [...] que entén la

música com un fet lúdic però també com a forma indestruïble de reinvidicació política i social» (Palà, 2010: 46). El festival és explícitament independentista, i el passat 2016, Lluís Llach hi va donar una xerrada sobre per què els joves s'havien d'involucrar en el procés sobiranista català. Per acabar, potser el fet més sorprenent, si considerem la fama de La Raíz a tot Espanya, és que graven amb Propaganda pel fet!, com Obrint Pas, ZOO i Miquel Gil d'Al Tall, entre d'altres. Això revela que el grup ha estat capaç d'identificar-se amb la identitat de projecte catalana tot i la separació geogràfica i lingüística, per no mencionar l'anticatalanisme difús i banal que encara existeix al País Valencià (Enguix, 2011).

Aquesta recent identificació amb un grup de llengua castellana del País Valencià és interessant perquè revela que la identificació d'alguns catalans de Catalunya amb una identitat de projecte o de resistència amb grups de música havia estat limitada geogràficament o lingüísticament. És a dir, un pot participar-hi si parla castellà i és de Catalunya, si parla català i és de Mallorca, però no si parla castellà i és del País Valencià o de Mallorca. La popularitat de La Raíz a Catalunya ha desafiat aquests límits i ha ajudat a clarificar i obrir les bases en les quals alguns a Catalunya estan formant una identitat de projecte: desafiar l'*statu quo* per crear una societat més democràtica i igualitària. Per mostrar la identitat que La Raíz intenta crear i expressar, m'agradaria mirar algunes de les estrofes de les seves cançons, començant per una del seu àlbum més recent, *Entre poetas y presos* (2016): «Somos mil manos haciendo un túnel, desde las minas hasta las nubes. / Somos cizallas contra el candado, final de un cuento, nunca acabado. / Somos la fuerza de la estampida, somos el mundo patas arriba. / Somos hijos de unos pocos locos que dibujaron la salida.» Tot i que la cançó no té tantes referències específiques com Aspencat, sí que mostra que el grup té una línia antisistema, cridant aquells que venen «desde las minas» a treballar junts per crear «la fuerza de la estampida» i seguir el camí deixat pels seus precursors. Aquest desafiament de l'*statu quo* també es pot veure a la cançó «Por favor» (2016): «Por favor, si llevas algo dentro, suéltalo. / Que no te pare el miedo, díselo. / Que es mejor que el terror del silencio.»

No només critiquen seguir cegament l'*statu quo* i permetre que la por aturi l'expressió del pensament, sinó que també critiquen els ideals sobre els quals les nacions, com l'espanyola, han estat construïdes, com es veu a la cançó «Nuestra nación» (2013): «Nuestra nación es la imaginación, escupir la rabia que pudre mi corazón. / Nuestra nación es levantar el puño, gritar al cielo con dignidad y orgullo.» En aquesta cançó, hi torna a haver una expressió de la identitat de projecte basada a desafiar les actuals estructures de poder, caracteritzada pel puny alçat i el rebuig de la definició tradicional de nació. Hi ha molts altres grups a l'escena valenciana i per tot Espanya que, tot i parlar castellà i per tant no compartir la identitat de resistència catalana,

comparteixen la identitat de projecte de Catalunya, un projecte que busca trobar nous camins sobre els quals es pugui construir una societat realment democràtica.

Mentre Catalunya lluita per la independència, els vincles del País Valencià amb els Països Catalans estan sacsejant la manera d'actuar i pensar cívicament i políticament. El País Valencià no sap com reaccionarà si Catalunya declara la independència, però artistes com Aspencat i La Raíz ja estan treballant i col·laborant per ajudar a crear una identitat de projecte dins del País Valencià que cridi la gent a ser més conscient, crítica i activa tant en les seves comunitats com en la democràcia, sense importar la llengua. Els valencians han de considerar el que significa per a ells ser part dels Països Catalans, que és el motiu pel qual molts acadèmics valencians argumenten que, abans d'unir-se a la possibilitat d'un projecte polític dels Països Catalans, primer és necessari definir exactament el que vol dir ser valencià. Això implica crear una cultura de consciència i participació social i política com la que ha permès a Catalunya construir una identitat de projecte tan viable, a partir de la seva identitat de resistència. Només aleshores, el País Valencià podrà decidir quina ruta és la millor, tot i que Ferran Garcia-Oliver creu que el País Valencià no té prou recursos per esdevenir independent com Catalunya. Aleshores, creu que s'haurà de decidir si està dins dels interessos del País Valencià intentar unir-se a Catalunya o seguir amb Espanya, que, amb el seu caràcter centralista i la història d'explotació que l'acompanya, no sembla la millor opció. Fins i tot, Garcia-Oliver diu que Espanya ja no té res més a oferir, políticament, socialment i culturalment, així que recau sobre els interessos de València perseguir el projecte català (Garcia-Oliver, 2015-2016: 158-159).

El País Valencià ha de fer front a una sèrie de reptes per construir una identitat de projecte, atès el caràcter híbrid de la seva societat i l'anticatalanisme que existeix. Malgrat tot, l'acceptació de La Raíz a Catalunya i la seva col·laboració amb grups catalanistes com Aspencat demostra que si hi ha una identitat de projecte compartida, la diferència en la identitat de resistència resulta menys important. És emocionant veure que el nacionalment heterogeni País Valencià està provant de construir una identitat de projecte centrat a crear una societat més tolerant i democràtica, rebutjant les actuals estructures de poder fallides que no beneficien la gent. Serà un repte, però, igual que serà un repte per a Catalunya desenvolupar la identitat de projecte sense perdre la identitat de resistència que l'ha format. Tenint en compte l'escena musical com una reflexió de la construcció i l'expressió de la identitat col·lectiva, el fet que Catalunya ja es mostri oberta a la idea de la tercera via valenciana dona esperança i legitimitat al futur cultural, polític i social dels Països Catalans. ◐

Traducció de Laia Llinàs Bertran

BIBLIOGRAFIA

- ASPENCAT (2017): pàgina web *Aspencat*. <aspencat.org>.
- BARNILS, Andreu (2015): «Vicent Flor: “Oferir noves glòries a un estat que et tracta malament, és masoquisme”», *VilaWeb*, 8 d'octubre. <<https://www.vilaweb.cat/noticies/vicent-flor-oferir-noves-glories-a-un-estat-que-et-tracta-mal-es-masoquisme>>
- BIOSCA I LLAHÍ, Marc (2008): *Per què ells en diuen Euskal Herria i nosaltres Ítaca?: Bascos i catalans canten a la seva nació*, Lleida, Pagès Editors.
- CANELA, Joan (2015): «La revelació valenciana», *Enderrock*, març, pp. 34-40.
- CASTELLS, Manuel (1997): *The Power of Identity*, Malden (Massachusetts), Blackwell.
- DE CASTRO RODRÍGUEZ, Mayka; Jorge RAMOS TOLOSA i Marc DELCAN ALBORS (2012): «Música y acción desde habitaciones propias», *El País*, 7 d'octubre. <<http://blogs.elpais.com/tu-ibas-de-azul/2012/10/m%C3%BAsica-y-acci%C3%B3n-desde-habitaciones-propias.html>>
- DIVERSOS AUTORS (2010), *LipDub - Independence of Catalonia (La Flama - Obrint Pas)*, interpretació d'Obrint Pas, *YouTube*, 25 de novembre. <<https://www.youtube.com/watch?v=7nPvfqn2hhI>>.
- ENDERROCK (2015): «Rock Viu», revista *Enderrock*, novembre, p. 71.
- ENDERROCK.CAT (2016): «A un mes del Canet Rock», pàgina web *Enderrock*, 2 de juliol. <<http://www.enderrock.cat/noticia/11692/mes/canet/rock>>.
- ENGUIX, Salvador (2011): «Vicent Flor: “El anticatalanismo ha logrado ser hegemónico en Valencia”», *La Vanguardia*, 9 de juliol. <<http://www.lavanguardia.com/politica/20110709/54183465622/vicent-flor-el-anticatalanismo-ha-logrado-ser-hegemonico-en-valencia.html>>.
- FURIÓ, Antoni (2015-2016): «Decisió de futur», *L'Espill*, 51, hivern, pp. 118-130.
- FUSTER, Joan (1964): *Nosaltres, els valencians*, Barcelona, Edicions 62.
- (1978): «Pròleg», *Ovidi Montllor: Poemes i cançons*, Barcelona, Galba Edicions, pp. 7-9.
- (1988): *Raimon*, Barcelona, Edicions de La Magrana.
- GARCIA-OLIVER, Ferran (2015-2016): «L'anomalia necessària», *L'Espill*, 51, hivern, pp. 149-160.
- GARCIA-SOLER, Jordi (1976): *La Nova Cançó*, Barcelona, Edicions 62, 1976.
- GENDRAU, Lluís (2016), «El Canet Rock es reivindica com el gran festival dels Països Catalans», *Enderrock*, 3 de juliol. <<http://www.enderrock.cat/noticia/11796/canet/rock/es/reivindica/gran/festival/dels/paisos/catalans>>
- GONZÁLEZ COLLANTES, Carla (2008): *Una llengua musicada*, Palma, Documenta Balear.

- INSTITUT VALENCIÀ DE CULTURA (2014): «Fonoteca de materials». <<http://ivm.gva.es/es/publicaciones/catalogo-discos.html>>.
- MANSANET BOÏGUES, Víctor (2010): *Al Tall: Música per a un poble*, Alzira, Bromera.
- MARTÍ, Jordi (2013): «Raimon: una vida a l'escenari», *Enderrock*, abril, pp. 36-37.
- MONTLLOR BLANES, Jana (2016): «Vint anys després no és el temps, sinó l'essència», *A Ovidi Montllor: Un temps, una estima, una idea*, Lo Diable Gros, Tarragona, pp. 11-14.
- MUÑOZ, Gustau (2015-2016): «Renovar la reflexió», *L'Espill*, 51, hivern, pp. 131-139.
- PALÀ, Roger (2010): «Festivals d'estiu dels Països Catalans 2010», *Enderrock*, juliol, pp. 46-54.
- PLANAGUMÀ, Guillem (2016): «Animal», *La Tornada*, 1 de març. <<http://www.latornada.cat/ca/el-disc-de-la-setmana-13/animal>>.
- PROPAGANDA PEL FET!, «Obrint Pas», pàgina web *Propaganda pel fet!* <<http://www.propaganda-pel-fet.cat/index.php/cat/artistes/obrint-pas>>.
- PUJADÓ, Miquel (2000): *Diccionari de la Cançó: D'Els Setze Jutges al rock català*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- SALICRÚ-MALTAS, Maria (2010): «D'«El Pele' a Raimon: El crit, la força i la lluita d'una veu i una guitarra», *Ens calen cançons d'ara: Retrospectiva sobre la Nova Cançó a 50 anys vista*, Lleida, Universitat de Lleida, pp. 53-80.
- STALDER, Felix (2006): *Manuel Castells: The Theory of the Network Society*, Cambridge, Polity.
- TORMO, Jordi (2015): *Ovidi Montllor: Un obrer de la paraula*, Ribera Alta, Sembra Llibres.
- TRESSERRAS, Joan Manuel (2010): «Polítiques de cultura i comunicació i construcció nacional», Barcelona, Generalitat de Catalunya.
- VENTURA, Feliu (2015): «Tot ben senzill i ben alegre», *Ovidi Montllor: Un obrer de la paraula*, Ribera Alta, Sembra Llibres, pp. 13-14.
- VICIANO, Pau (2015-2016): «El valencianisme polític i els països sense nom», *L'Espill*, 51, hivern, pp. 140-148.
- VIDAL, Guillem (2006): «Una dècada de bona música rebel», *VilaWeb / El Punt*, 19 d'agost. <http://www.vilaweb.cat/www/elpunt/noticia?p_idcmp=2029020>.
- VILARNAU, Joaquim (2012): «Al Tall: quatre dècades de lluita gravades al cor», *Enderrock*, desembre, pp. 34-37.
- (2015): «Ovidi Montllor: les 100 veus del cantant d'Alcoi», *Enderrock*, març, pp. 8-15.
- VIQUIPÈDIA, «Premis Enderrock», pàgina web *Viquipèdia*, 2016. <https://ca.wikipedia.org/wiki/Premis_Enderrock>.